

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Силвия Трифонова Трифонова-Праматарова,

Университет за национално и световно стопанство (УНСС), София

на дисертационен труд за присъждане на научна степен „доктор на науките”

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.8. Икономика

Автор: д-р Алина Валения

Тема: „Конкурентоспособност на страните-членки на Европейския съюз в светлината на изпълнението на стратегията „Европа 2020””

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 106 от 01.03.2023 г. на Ректора на Висше училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) проф. д.ю.н. Борис Велчев съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Конкурентоспособност на страните-членки на Европейския съюз в светлината на изпълнението на стратегията „Европа 2020”” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика. Автор на дисертационния труд е д-р Алина Валения – кандидат към катедра „Финанси“ на ВУЗФ.

Материалите, представени от ВУЗФ, включват всички необходими документи за процедурата, а именно: автобиография на английски език, копие на дипломата за придобита образователно-квалификационна степен „доктор”, дисертационен труд на руски език, автореферат на руски език, автореферат на български език, списък на публикации и резюмета, справка за изпълнение на националните минимални изисквания за придобиване на научна степен „доктор на науките” по професионално направление 3.8. Икономика, заповед за научно жури, презентация на д-р Алина Валения, справка на приносите на руски език.

Съгласно автореферата кандидатката е приложила общо 19 публикации, а съгласно списъка на публикации и резюмета – общо 20 публикации. В Справката за изпълнение на националните минимални изисквания за присъждане на научна степен „доктор на науките” са посочени 1 хабилитационен труд – монография, 1 монография, която не е представена като основен хабилитацио-

нен труд, 1 статия, публикувана в научно издание, реферирано и индексирено в световноизвестни бази данни с научна информация, 101 статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, 8 публикувани глави от колективни монографии. След проверка от моя страна установих, че научното издание, реферирано и индексирено в световноизвестни бази данни, е реферирано и индексирено в Clarivate Web of Science.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Алина Валения има образователната и научна степен „доктор“ по селскостопанските науки от University of Agriculture in Lublin от 1998 г. и по икономика от 2008 г. от Warsaw School of Economics, College of Management and Science, Полша. Темата на дисертационния ѝ труд по икономика е „Финансиране на регионалното развитие в условията на членството в Европейския съюз по примера на област Подкарпатска“.

Алина Валения завършва магистърска степен по икономика в Department of Economics of Agricultural Trade in Rzeszów, University of Agriculture in Krakow през 1985 г., след което има много други следдипломни обучения и квалификации в областта на европейската интеграция, икономическата политика в ЕС, одита и контрола на средства в публичния сектор и др.

От 1 август 1986 г. Алина Валения работи в Supreme Audit Service – клонът в Rzeszów като главен специалист по държавен контрол, а от 8 февруари 2004 г. – като асистент в Department of Economic Policy, College of Social Sciences, University of Rzeszów, Полша. Тя е автор на множество публикации в сферата на регионалното развитие, управлението на европейски финансови средства, дейността на публичните институции във връзка с управлението на средствата от ЕС, контролните и одитните процедури на европейски средства, и др. Тя е представила резултати от своите изследвания на множество научни конференции. Изпълнител е на 4 изследователски проекта.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата на разработвания в дисертационния труд на д-р Алина Валения проблем е актуална и интересна в научно и приложно отношение. Кандидатката изследва конкурентоспособността на икономиките на страните-членки на ЕС и позицията на ЕС на международната сцена в контекста на изпълнението на целите на Стратегия „Европа 2020“. Важен изследователски проблем е отговорът на въпроса дали и доколко са изпълнени разпоредбите на Стратегията „Европа 2020“ и какво влияние оказват те върху повишаването на конкурентоспособността на икономиките на отделните страни-членки на ЕС и на целия ЕС на международната сцена.

4. Познаване на проблема

Авторката е много добре запозната с проблематиката на научното изследване, имайки предвид нейния богат изследователски и практически опит в сферата на регионалното развитие, управлението на европейски финансови средства, дейността на публичните институции във връзка с управлението на средствата от ЕС, и контролните и одитните процедури на европейски средства.

В дисертационния труд е представен метод за оценка на международната конкурентоспособност на страните-членки на ЕС и на целия ЕС на международната сцена, разработен на основата на многомерния сравнителен анализ на Хелвиг¹. Методът на Хелвинг е един от първите методи за идентифициране и оценяване на диагностични променливи. Диагностичните променливи включват стимулатори (X1, X2, X5, X9, X10) и дестимулатори (X4, X6, X7, X8), които са основните показатели, предложени от Евростат за наблюдение на Стратегията „Европа 2020“. За оценка на конкурентоспособността на страните в дисертационния труд са използвани и други аналитични методи.

Изследването на въпросите, свързани с методите за оценка на конкурентоспособността на страните-членки на ЕС, е особено важно и актуално, най-вече с изпълнението на целите на Стратегията „Европа 2020“. В това изследване се прави анализ на икономическите ефекти, изразени включително чрез икономически и социални показатели, за определяне и оценка на международната конкурентоспособност на страните-членки на ЕС и на целия ЕС на международната сцена.

5. Методика на изследването

Избраната методика на изследване в дисертационния труд д-р Алина Валения е разнообразна и включва следните научни методи: метод на индукция и дедукция, метод на анализ и синтез, сравнителен анализ, емпиричен анализ, дескриптивен анализ, факторен анализ, индексен анализ, статистически анализ, в т.ч. метод на Хелвиг, корелационен анализ, регресионен анализ, многовариантен сравнителен анализ, критичен анализ и др. Методът на Хелвиг е приложен за оценка на степента на изпълнение на показателите, които определят степента на изпълнение на Стратегията „Европа 2020“ в страните от ЕС през периода 2010-2020 г.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд на д-р Алина Валения е с общ обем от 284 страници. Структуриран е в увод, пет основни раздела, подраздели, заключение, библиография, списък на таблиците и списък на фигурите. Представени са 39 таблици и 55 фигури. Списъкът с информационни източници включва 177 литературни източника, които не са номерирани.

Обект на изследването на дисертационния труд е оценката на позицията на страните-членки на ЕС през 2010 г. на етапа на стартиране на изпълнението на Стратегия „Европа 2020“ и към 2020

¹ Hellwig, Z. (1968). "Usage of taxonomic methods for the typological divisions countries", Stat Overview, Vol. 15, No. 4, pp. 307-327.

г. Емпиричният модел, използван в изследването, обхваща 27 страни-членки на ЕС, на базата на данните, публикувани от Евростат и други международни финансови институции – Международният институт за управление и развитие, Световният икономически форум, Международният валутен фонд (МВФ), Световната банка. Времевият диапазон на изследването обхваща 2010-2020 г., т.е. периода на изпълнение на Стратегията „Европа 2020“.

Предмет на изследването по метода на Хелвинг е оценката на икономическия и социален напредък, постигнат от изпълнението на плана „Европа 2020“, т.е. през 2010 г. и 2020 г., както и проверката дали и доколко отделните страни-членки на ЕС са постигнали планираните стойности на показателите за ниво на заетост, за инвестиции в научноизследователска и развойна дейност от БВП, за климата и енергията (вкл. намаляване на въглеродните емисии), за намаляване на броя на преждевременно напусналите училище и за намаляване на броя на лицата, изложени на риск от бедност.

Основната цел на изследването е да представи методи и показатели за оценка на конкурентоспособността на страните-членки на ЕС във връзка с изпълнението на целите на Стратегията „Европа 2020“, и да оцени позицията на страните-членки на ЕС през 2010 г. и 2020 г. Целта на изследването по метода на Хелвинг е да се оцени икономическият и социален напредък, постигнат през този 10-годишен период от плана „Европа 2020“. Авторката е формулирала 10 конкретни задачи на изследването и четири изследователски хипотези, които са проверени в хода на анализа.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Оценката на степента на изпълнение на разпоредбите на Стратегия „Европа 2020“ в страните от ЕС е направена чрез сравнителен анализ на показателите и обхваща чрез многомерен сравнителен анализ периода 2010-2020 г.г. За анализа е използван моделът за развитие на 3. Хелвинг в класическия му вариант. Синтетичният показател за изпълнението на Стратегия „Европа 2020“ е определен на базата на подробни фактори (публикувани от Европейската комисия) за наблюдение на изпълнението на Стратегията. Въз основа на синтетичен показател, изчислен за 2010 г. и 2020 г., е създадена класация на страните от ЕС, с отчитане на степента на изпълнение на разпоредбите на Стратегията „Европа 2020“. На базата на изчислените синтетични показатели по метода на Хелвинг е създаден рейтинг на страните, които през 2020 г., т.е. в резултат на изпълнението на Стратегията, са постигнали най-добра, средна и най-лоша позиция по дългосрочните показатели на програмата за развитие на ЕС.

Резултатите от изследването, проведено въз основа на анализа на състоянието на показателите, приети в „Стратегия 2020“ за 2010 г., свидетелстват за неблагоприятното икономическо и социално положение на значителна група страни от ЕС, определени като икономически слаби, с нисък БВП на глава от населението. Икономически най-слабите държави и същевременно с най-

ниско постигнато представяне в изпълнението на Стратегията, са идентифицирани през 2010 г. и 2020 г., и към тази група спадат Балтийските страни и страните от Централна и Източна Европа. В дисертацията е направена важна оценка на икономическия и социален напредък, постигнат през 10-годишния период на реализация на плана „Европа 2020“.

В справката на приносите, която е на руски език, са посочени приносите на дисертационния труд на д-р Алина Валения. След превод от моя страна от руски на български език на тази справка установих, че в справката са посочени главно резултати от научното изследване с теоретичен и с практико-приложен характер.

Според мен могат да се открият следните **пет приноси за науката и практиката на дисертационния труд** на кандидатката:

(1) Детайлизиране на теоретико-методологичните концепции за конкурентоспособността, общата конкурентна политика и кохезионна политика на ЕС, с нейните финансови инструменти за програмния период 2014-2020 г. и за програмния период след 2020 г., които са определящи за Стратегията „Европа 2020“.

(2) Проучване на въздействието на Стратегията „Европа 2020“ върху функционирането на политиката на сближаване в ЕС във връзка с многогодишната финансова програма за 2014-2020 г., както и в настоящата финансова перспектива 2021-2027 г., и извършване на сравнителна оценка на степента на изпълнение на приетите индикатори в стратегията в отделните страни-членки и в целия ЕС.

(3) Направена оценка на степента, в която се използват средствата от бюджета на ЕС, предназначени за политиките на сближаване в подкрепа на постигането на целите на Стратегията „Европа 2020“.

(4) Определяне на конкурентната позиция на държавите-членки на ЕС по отношение на други страни по света въз основа на регионални индекси за конкурентоспособност, публикувани от Европейската комисия и други рейтинги, разработени от международни финансови институции, и на конкурентната позиция на ЕС като цяло на международната сцена във връзка с изпълнението на стратегията за 2010-2020 г.

(5) Разработен синтетичен индикатор, определящ степента на изпълнение на Стратегията „Европа 2020“ с помощта на статистически методи, и класиране на държавите-членки на ЕС в четири групи, при взети предвид промени в тяхното развитие през 2010-2020 г. (група 1 - висока: стабилни Швеция, Холандия, Дания, група 2 - средно висока: стабилни Чехия, Литва, Полша, Ирландия, Австрия, група 3 - средно ниска: стабилни Словакия, България, Хърватска, Германия, Франция, Португалия, група 4 - ниска: стабилен Кипър, Испания, Италия).

Резултатите от изследването, представени в дисертационния труд на д-р Алина Валения, са много важни за планирането на социално-икономическото развитие на отделните страни-членки на ЕС, както и на целия ЕС на международната сцена.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

В автореферата кандидатката е приложила общо 19 публикации, а в списъка на публикации и резюмета – общо 20 публикации. Публикациите са тясно свързани с темата на дисертационния й труд. Всички публикации на кандидатката, посочени в списъка на публикации, са самостоятелни.

В Справката за изпълнение на националните минимални изисквания за придобиване на научна степен „доктор на науките” са посочени 1 хабилитационен труд – монография, 1 монография, която не е представена като основен хабилитационен труд, 1 статия, публикувана в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, 101 статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, 8 публикувани глави от колективни монографии.

9. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

От представената Справка за изпълнение на минималните национални изисквания за присъждане на научната степен „доктор на науките” в професионалното направление 3.8. Икономика, която кандидатката д-р Алина Валения е приложила, е видно, че е налице преизпълнение на тези изисквания.

10. Лично участие на кандидата

Считам, че дисертационният труд е дело на самата кандидатка, резултат от нейните проучвания по проблематика, която е тясно свързана с нейните научни и професионални интереси.

11. Автореферат

Съдържанието и качеството на автореферата отразява основните резултати, постигнати в дисертационния труд на кандидатката.

12. Критични забележки и препоръки

По същество нямам критични бележки и препоръки към представения дисертационен труд на д-р Алина Валения. Но имам един въпрос към кандидатката във връзка с нейния извод, че конкурентната позиция на повечето държави от ЕС по отношение на изпълнението на стратегическите цели на кохезионната политика, определени в Стратегията „Европа 2020“, не се е подобрила значително. Авторката е установила, че благодарение на изпълнението на стратегията през 2020 г. в сравнение с 2010 г., 15 страни от ЕС са подобрили конкурентните си позиции, а 12 държави от ЕС, сред които и България, са влошили конкурентните си позиции.

В тази връзка въпросът ми е: Кои са основните причини конкурентната позиция на България да бъде влошена (от 18-то - на 21-во място) и как би следвало този процес да бъде преобърнат?

13. Лични впечатления

Не познавам кандидатката и нямам никакви лични впечатления за нея.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Алина Валения е много задълбочен и съдържа важни научни и научно-приложни приноси и **отговаря** на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Поради гореизложеното, давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди научна степен „доктор на науките“** на Алина Валения в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика.

11.04.2023 г.

Рецензент:

(проф. д-р Силвия Трифонова-Праматарова)